

tőkészség stb.), amikért korábban harcoltunk, érveltünk a fontosságukért? Milyen arcunk tekint vissza a tükörből?

Kamarás István végül feloldja a szorongásainkat, nem ostoroz, nem kérkedik, nem hivalkodik saját következtetéseivel – megbízik a tisztességünkben és a felelősségérzetünkben,

felnőttnek tekint bennünket. Csak felmutatja: az erő a közösségben, az alkotó emberben rejlik. (*Kamarás István OJD: Kétfülűek. Tényregény. Pécs: Pannon Könyvek, 2014, 183 p.*)

Tibori Tímea

szociológus

Az írás első megjelenése: 2014/3. 110–112. www.socio.hu

Műfajok metszetében – a hatalomról

A politika világával már nagyon sokan próbálták megismertetni az olvasót, érthetővé akarták tenni a közélet sokszor érthetetlen jelenségeit, érdekessé tenni mindazt, amire sokan talán rezignáltak legyintenek és elfordulnak attól. Az ismert szociálpszichológus, a társadalomtudományok sokoldalú ismerője és ismertetője sokoldalú monográfiában próbálta a hatalom mibenlétét és talán valamennyi aspektusát – a szó pozitív értelmében – elmesélni olvasójának.

Bár valódi monográfiáról, szilárd tudományos alapokkal rendelkező kötetéről van szó, ami *A hatalom anatómiája* című kötettel kapcsolatosan először megjegyzésre érdemes, az mégis az olvashatóság. Úgy is lehet olvasni, mint egy regényt, folyamatosan egymásra épülő, érdekes szövegek, aligha tudja letenni az érdeklődő olvasó, pedig végig nyilvánvaló, hogy a „cselekmény” nem valamiféle megoldáshoz, végponthoz, megnyugtató katarzishoz vezet. Csepeli György tizennégy fejezetben, azon belül aprólékosan tagolt alfejezetekben magyaráz el minden olyan jelenséget, amellyel valóban megfoghatóvá, elemezhetővé válik olvasója számára a kötet címében szereplő, olykor misztikusan körbejárt fogalom, a hatalom mibenléte. Meggyőző arról, hogy bár sokszor ruházták fel a hatalom képviselőit természetfölötti eredettel (maga

is sokat foglalkozik könyvében az ilyen értelmezésekkel), nagyon is emberi, sőt a hétköznapjainkat minduntalan érintő dologról van szó. Ezúttal helytálló az „anatómia” kifejezés alkalmazása is, hiszen az eredetileg orvosi értelmű szakkifejezést sok mindenre szoktuk használni, amit elemezni vagy csak bemutatni akarunk. Csepeli könyve valóban anatómia, ha úgy tetszik, élveboncolás, hiszen amit elemez, az nem más, mint az emberek közötti kapcsolatok politika által meghatározott hálózata, a múltból és jelenből egyaránt ismerős jelenségek precíz számbavétele, adatlása és illusztrálása.

Munkája elején – tudós professzorhoz méltó módon – megpróbálja csokorba gyűjteni a politika mibenlétével kapcsolatos legfontosabb értelmezéseket az ókori görög filozófusoktól a modern Nyugat gondolkodóiig, az emberi természettel kapcsolatos felfogásokból kibontani a hatalom megértésének módozatait. Utóbbi Csepeli bemutatásában logikusan kínálkozó ellentétpárokban építhető fel (racionális – irracionális, pesszimizmus – optimizmus stb.), és természetes módon szögezi le, hogy mindez elválaszthatatlan a szabadság értékének gondolatától, amelynek mértéke a hatalom jellegének talán legfontosabb indikátora is egyben. Részletesen bemutatja a politikai antropológia önálló diszciplínává válásának folyamatát, az ember „meghatározatlanságát”, az állam létrejöttét (nem minden szervezett emberi közösség volt az),

a politikai mező, a politikai cselekvés stb. mibenlétét.

Munkája második részében olyan kérdéseket boncolgat, mint például azt, hogy mi számít sikernek vagy kudarcnak a politikában, mikor beszélhetünk rendről és mikor káoszról. Különösen érdekes a politikusi személyiségjegyekkel foglalkozó fejezet, amelyből mindenki megismerheti, hogyan válik az individuum a hatalom alárendeltjévé, hogyan alakulnak ki torz vagy őrződnek meg egészséges vonások egyes, akár történelmi személyiségek közé emelkedő közéleti figurákban. Egy későbbi szövegrész a politikusi szerepfelfogásokat boncolgatja. Gyakran használja a színpad hasonlatot a politika világára, vagyis a hatalom birtokosait a színpadra, a társadalmat pedig a nézőtérre képzelve, ugyanakkor nem téveszti szem elől, hogy a közéletben a két szféra viszonya bonyolultabb. A szociálpszichológiai elemzés mellett részletesen foglalkozik a hatalom működési mechanizmusával, a különböző kormányzási modellek mibenlétével, eredményességével és a napjainkban már divatszerűen emlegetett politikai kommunikációval. Olyan kérdéseket tárgyal, mint a manipuláció, a propaganda, a botrány, a kampány stb. mibenléte, melyek mindegyikével minden olvasója találkozhatott már anélkül, hogy a jelenséget pontosan azonosítani tudná. (A szerző ezt tömören, de alaposan megteszi.) A hatalom és a politika kapcsolatrendszerében talán képtelenség a minden részletre kiterjedő alaposág, a szerző mégis a teljesség igényével igyekszik fellépni – összeségében sikerrel.

Csepeli könyvének számos erényét lehetne részletesebben is dicsérni. Elsősorban a hazai és nemzetközi szakirodalomra bőségesen támaszkodó megalapozás, annak precíz idézései és hivatkozásai mellett például a re-

mekül alkalmazott példákat. Minden egyes részlethez igyekezett egy-egy konkrét esetet, személyiséget példaként felhozni, amely és aki jelentősen hozzásegíti az olvasóját nemcsak a leírtak megértéséhez, hanem a tájékozottságának gyarapításához is. A példák a mitológiától a görög és római közéleti harcokon, a középkor- és újkori történelmen át egész a 20. század második feléig ívelnek – mintegy önmagában erősítve azt a tendenciát, hogy Csepeli a mindenkorai hatalom általánosan érvényes, minden társadalmi, politikai szituációban aktualizálódó elemzését tárja olvasói elé. Szintén a dicséretnek között említjük meg a szerző remek nyelvhasználatát. A főszövegben is gyakran fordul az olvasóhoz, kérdést vagy felszólítást intéz hozzá, elgondolkodtatja.

A közérthetőség, a világos szerkezet és a tartalmi erények mellett Csepeli kötetének legfontosabb újdonsága elsősorban a műfaji sokszínűség. Nehéz eldönteni, hogy társadalomtudományi esszé tart-e kezében az olvasó, tanulmányfüzért, tudománynépszerűsítő eszmefuttatást vagy épp tankönyvet. (Egyes fogalmakat tömören körüljáró részei még a lexikon- vagy enciklopédia-jelleget is felidéznek.) Mindegyik külön-külön is igazolható lenne. Az előszóban maga is elismeri, hogy politikai antropológiai témájú egyetemi előadásai kapcsán érlelődött meg benne a témára vonatkozó ismereteinek összegzésére vonatkozó terv. Az egyenletes fejezetbeosztás, a témakörök aprólékos áttekintése, a tömör fogalmazás mellett a fejezeteket bevezető felütések („lead”-ek) kiindulópontokat rögzítenek, visszautalásokat tartalmaznak, már elsajátított ismeretekre apellálnak, esetleg szellemes metaforákkal irányítják a lényegre a figyelmet. (Például amikor a kormányzás kapcsán a magyar nyelvben használatos „kormány” szó jelentésárnyalatait veti össze.)

Mindez jól használható tankönyvvé, oktatási segédletté teheti Csepeli könyvét, hiszen a társadalomtudományi szakokat hirdető felsőoktatási intézmények hallgatói vélhetően szívesen készülnek segítségével vizsgára, zárthelyi dolgozatra. A kötet ugyanis jóval több rövid, bemagolandó definíciógyűjteménynél, de nem is riasztja könyvtárpolcot terhelő vaskos méretével vagy túlbonyolított nyelvezetével a diákokat. De legalább ennyire könnyen igazolható az is, hogy a kötet precíz, a magyar nyelvű szakirodalomban nem ismert igényességgel megírt esszé. Önálló gondolat- és elemzéssorozat, amelyet a szerző alaposága fűzött egységes tanulmánnyá. Többféle nézőpontot alkalmaz, hol a hatalom csúcsára, hol a hatalom intézkedéseit átélő (vagy elszenvető) társadalomra, vagy éppen az azt alkotó egyénre irányítja az olvasó figyelmét, az elemzett jelenség jellegétől függően. De jó szívvel ajánlható az oktatási vagy tudományos szférán kívül az egyszerű érdeklődőnek is – remek és tanulságos olvasmány.

Érezhető, hogy a politika bonyolult világában biztosan tájékozódó és olvasóját vezető szerző úgy igyekszik beszélni a hatalom megszerzéséről, jó és rossz kormányzásról, konfliktusok természetéről, médiáról stb., hogy minduntalan kerülni igyekszik az aktualizálás amúgy kínálkozó lehetőségét. Közmondásos, hogy a magyar közélet túlzottan „átpolitizált”, ráadásul gyakran vált ki érzelmeket (fellángolást ugyanúgy, mint apatikus elfordulást) az emberekből. Csepeli mindvégig szigorúan szakmai alapon boncolja a hatalom működését és az azzal összefüggő történéseket. Nem hibája, hanem épp erénye a munkájának, hogy olvasója a segítségével mégis könnyen és pontosan azonosíthatja be a mindenkori hatalom őt is körülvevő vagy megszólító jelenségeit. (*Csepeli György: A hatalom anatómiája. Budapest: Kossuth Kiadó, 2013, 208 p.*)

Fazekas Csaba

egyetemi docens, Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Politikatudományi Intézet

